

Navracsics Tibor

A csúcsjelölti rendszer rövid élete és furcsa halála

The Short Life and Strange Death of the Top Candidate System

A 2014-es európai parlamenti választások egyik nagy újításának számított a csúcsjelölti rendszer bevezetése. Támogatói úgy gondolták, hogy az új rendszer megoldja az Európai Unió demokráciájával kapcsolatos problémákat, ugyanakkor megteremti a polgárok és az uniós szint közötti közvetlen kapcsolat politikai előfeltételeit. Annak ellenére azonban, hogy 2014-ben a kísérlet sikeresnek tűnt, a 2019-es európai parlamenti választások után a tagállamok nem a csúcsjelöltek közül választották ki az Európai Bizottság új elnökét. Ennek okait, valamint a rendszer történetét dolgozza fel a tanulmány.

Kulcsszavak: európai parlamenti választás, csúcsjelölti rendszer, demokratikus deficit, európai pártok, Európai Bizottság

The introduction of the top candidate system was an important innovation of the 2014 European Parliament elections. Its supporters hoped that the new system would solve the problems of democracy in the European Union, and create political preconditions for a direct relationship between citizens and the EU level. However, although the experiment appeared to be successful in 2014, after the 2019 European elections, Member States did not elect a new president of the European Commission from among the top candidates. The reasons of this, as well as the history of the system, are the subject of this study.

Keywords: European Parliament election, top candidate system, democratic deficit, European parties, European Commission

Váratlan csatavesztés

2019. július 16-án Strasbourgban Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöki tisztségére jelölt német politikus kilencfős többséggel megkapta az Európai Parlament támogatását. A szavazással nemcsak az vált világossá, hogy Jean-Claude Juncker után ki fogja vezetni a következő öt évben az egyik legfontosabb uniós intézményt, de az is, hogy – legalábbis átmenetileg – véget ért egy több mint öt éve zajló vita, és az Európai Parlament kénytelen belenyugodni a csúcsjelölti rendszer kudarcába.

Szokatlan élmény az Európai Parlament számára a vereség, hiszen az eredetileg a tagállamok törvényhozásainak küldöttjeit magában foglaló parlamenti közgyűlés az 1970-es évektől kezdve folyamatosan aratta sikereit és növelte saját intézményi súlyát. Az indulásakor kizárólag képviseleti és vitafeladatokat ellátó testület előbb a költségvetési, majd később más jogalkotási eljárásokban is egyre nagyobb szerepet kapott, míg végül az 1990-es évek elejétől mind szélesebb területen már a Tanács társdöntéshozó szerveként működik.

Hasonlóképpen sikeres volt az intézmény saját politikai szerepének növelésében, sőt úgy is fogalmazhatunk, hogy valójában a politikai súlynövekedés ágyazott meg a hatásköri bővülésnek. Így a magát az 1960-as évek elejétől már Európai Parlamentnek nevező intézmény sikeresen törekedett arra, hogy közvetlenül választott testületté váljon. Majd amikor ez 1979-től kezdve megvalósult, akkor a közvetlen állampolgári legitimitációra hivatkozva követelt újabb és újabb szerepeket az uniós döntéshozatalban. Az évtizedek folyamán aztán az Európai Parlament gyakorlatilag sikeresen azonosította magát nemcsak az európai polgárok képviseletével, hanem az Európai Unió demokratikussá tételének megoldásával is.

Ez a folyamat többnyire a tagállamok támogatásával zajlott. Ha némi késlekedést okozott is, de végül a tagállamok konszenzusa tette lehetővé az első közvetlen európai parlamenti választásokat. Ugyancsak a tagállami támogatás hozta be a parlamentet a valódi döntéshozatal arénájába is az Egységes Okmánnyal és a Maastrichti Szerződéssel.

A tagállamok és az Európai Parlament kapcsolata azonban nem volt mindig harmonikus. A közvetlenül választott testület rögtön az oroslánkörmeit próbálgatta a tagállamokkal szemben, amikor 1979-ben, majd 1982-ben és 1985-ben is elutasította az éves költségvetés elfogadását. (Iván, 2007:72) A parlament számára legnagyobb sikert hozó konfliktus azonban mind közül a Santer-bizottság 1999-es lemondását előidéző bizalmi válság, amikor az Európai Parlament már egyértelműen az európai belpolitika alakításának egyik jelentős intézményévé nőtte ki magát. (Topan, 2002)

Noha a tagállamokkal és a más uniós intézményekkel szemben sikeresen megívott csaták egyre növekvő önbizalmat adtak a parlamentnek, az európai parlamenti választásokon mutatott alacsony – sőt, egyre csökkenő – választópolgári aktivitás fájón emlékeztette az ambiciózus képviselőket legitimitációjuk gyenge pontjaira. Tekintettel arra, hogy az Európai Parlament saját magát azonosította az uniós szintű demokráciával, sőt, magának az európai integrációnak a demokratikus legitimitációjával is, ezért törekvései arra irányultak, hogy növelje a polgárok érdeklődését és részvételét. Úgy gondolták, hogy a választások igazán érdekessé tétele nemcsak az uniós demokratikusabb voltát, de egyben az Európai Parlament erősebb pozícióját is előidézi.

A végcél a parlament támogatói számára az Európai Unió parlamentáris demokráciá-ávé tétele. Azaz egy olyan kormányzati rendszer kialakítása uniós szinten, ahol az Európai Parlament törvényhozási jogköröket gyakorolhat minden téren, az Európai Bizottság pedig – egyfajta európai kormányként – felelős az Európai Parlamentnek. Az elképzelés a föderalisták révén már az európai integráció kezdeti lépései óta jelen volt a jövő lehetséges forgatókönyvei között, anélkül azonban, hogy valaha is kézzelfogható közelségbe került volna megvalósulása.

A vízió legelkötelezettebb hívei is kénytelenek voltak ugyanakkor elismerni, hogy hiányoznak az uniós szintű parlamentáris demokrácia alapvető kellékei. Nincsen uniós szintű pártrendszer, közvélemény, hiányoznak a közös választási témák és azok a személyek, akik a választópolgárok előtt megtestesítik az európai politikai teret. Az Európai Parlament intézményi céljai és az uniós szintű demokráciát kiépíteni akarók törekvései tehát egybeestek.

Az egymást követő szerződésmódosítások, majd az európai alkotmánytervezet, végül pedig a Lisszaboni Szerződés mind abban látták a politikai elit lelkiismeret-furdalását okozó demokratikus deficit megszüntetésének legegyszerűbb lehetőségét, ha egyrészt az Európai Parlament közvetlen legitimitációját erősebbé teszik, másrészt pedig a Bizottságot szorosabban kötik az európai népképviselői szervhez.

Az Európai Bizottság elnökének és tagjainak kinevezése ugyan formálisan továbbra is az Európai Tanács és a tagállamok hatásköre marad, azonban az Európai Parlament folyamatosan szélesíti beavatkozási lehetőségeinek eszköztárát. A biztosokat ugyan a tagállamok delegálják és jelölik, de hivataluk elfoglalásához szükségük van a parlament jóváhagyására. Hasonlóképpen, a Bizottság elnökét is az Európai Tanács jelöli, de személyéről szavaz az Európai Parlament is. Végül pedig az Európai Bizottság egésze is azzal lép hivatalba, hogy összetételét az Európai Parlament plenáris ülése szavazással jóváhagyja.

Az évek folyamán ezek az eszközök valós politikaformáló tényezőkké váltak. A biztos meghallgatások során 2004-től kezdődően minden alkalommal legalább egy – legutóbb három – jelölt elbukik a parlament ellenállásán, hiába bírják egyébként a tagállamok jóváhagyását. A meghallgatások során az eredetileg a Bizottság elnöke által megszabott tárcaszerkezethez is bátran hozzányúlnak az európai parlamenti képviselők. Mindössze egyetlen pozícióhoz nem fért hozzá a testület: az Európai Bizottság elnökét minden változás ellenére is az Európai Tanács jelölte.

Harminc év győzelmei azt az érzést erősítették az Európai Parlament híveiben, hogy az Európai Unió parlamentáris demokráciává alakítása lépésről lépésre történhet meg. Ennek a folyamatnak egyik fontos állomása volt a csúcsjelölti rendszer bevezetése és a tagállami érdekekkel szembeni megerősítése.

A jelentéktelenség ellenszere

Nemcsak az Európai Parlament, az uniós intézmények mindegyike csalódással fogadta az első európai parlamenti választások óta folyamatosan csökkenő választópolgári aktivitást. Hamar megszületett a politikatudomány részéről is a lesújtó értékelés: az európai parlamenti választások csak amolyan másodrangú nemzeti választások, azaz nem is

fontosak, és nem is európaiak. (Reif–Schmitt, 1980) A megnevezés jelzi a döntéshozók felé az európai parlamenti választásoknak azt a két hiányosságát, amelyet kezelni kellett, ha valóban jelentős – azaz elsőrangú és európai – választásokká akarták tenni a versengést.

A választást másodrangúnak minősítették, mivel önmagában a választási eredmény semmilyen hatással nincs a végrehajtó hatalom összetételére. Az európai parlamenti választások hiába tették 1979-ben közvetlenül választott képviselői szervvé az Európai Parlamentet, annak összetétele – azaz a választás eredménye – semmilyen mértékben nem befolyásolta a tagállamok kormányai által delegált biztosokból álló Európai Bizottság politikai karakterét. Ebből adódóan az európai parlamenti választások – ambíciójától függetlenül – nem a tagállamok parlamenti, hanem sokkal inkább a helyhatósági választásaival mutat rokonságot a tét tekintetében.

Ugyanakkor nemcsak másodrangú, hanem nevével ellentétben valójában nemzeti is, mert az eljárást szabályozó jogszabályoktól egészen a kampányban felmerülő témáig minden a nemzeti jelleg elsőbbségét hangsúlyozta a közösségi keretekkel szemben. Hiába célja a választásnak egy közös európai tanácskozó testület létrehozása, maga a választási eredmény nem európai erők között európai témákról folyó viták végeredménye, hanem a különböző tagállami belpolitikai csatározások egyik mellékes megmértetési terepe.

A választók pontosan igazolták vissza a politikatudomány értékelését. Már az első, 1979-es európai parlamenti választások amúgy egyáltalán nem alacsony, 61,99%-os részvételi adata csalódást okozott. Tovább fokozta a rosszkedvet azonban, hogy a következő választásokon csökkent a részvételi hajlandóság, és ez egészen 43%-ig csökkent a 2009-es választásokra. A tendencia egyértelműen csökkenő választópolgári érdeklődést mutatott, márpedig az alacsony részvétel mindennél világosabban tanúskodik arról, hogy a választók maguk is jelentéktelennek tartják az európai parlamenti választásokat.

A folyamat megfordítására, a választások jelentőségének növelésére számos javaslat született. A törekvések egy része az uniós intézmények egymás közötti kapcsolatainak átrendezését, az Európai Parlament hatásköreinek bővítését célozták (Hix, 1998:22), más részük azonban a választásokat övező politikai környezet kiépítésében vagy átalakításában látták a megoldást. (Mair, 2000:28)

A másodrangú jellegből adódó jelentéktelenség orvoslására született a csúcsteljesítmény rendszer javaslata. A kezdeményezés mögött meghúzódó logika azt a folyamatot használta fel céljai érdekében, amelynek révén az Európai Parlament egyre erősebb helyzetbe kerül a Bizottság megalakulásának és hivatalba lépésének folyamatában. 1999 óta a Bizottság mandátuma a parlament mandátumához igazodik, és az új Bizottság rendre az európai parlamenti választások után, az új Európai Parlament megalakulását követően jön létre. Ez önmagában világos lehetőséget kínált a parlament számára, hogy valamilyen módon kapcsolja össze a választási eredményeket a Bizottság létrejöttével.

A problémát azonban az jelentette, hogy a tagállamok ahhoz ugyan hozzájárultak, hogy az Európai Parlament szélesebb ellenőrzést gyakoroljon a Bizottság fölött, a Bizottság létrehozásában és összetételének meghatározásában a döntő szót azonban maguknak akarták fenntartani. Az Európai Parlament nem adta fel törekvéseit. A biztosjelölti meghallgatások, és az, hogy a parlament egy-egy jelöltet alkalmatlannak nyilvánított, és így

kiharcolta, hogy az adott tagállam az eredeti jelölt helyett mást küldjön, a parlament fontos győzelme volt a tagállamokkal szemben. Ambíciójuk azonban magasabbra hágott: beleszólást követeltek a Bizottság elnöke személyének meghatározásába is.

Érvelésük szerint, ha az európai pártok mindegyike – hasonlóan a nemzeti politikában megszokott miniszterelnök-jelölti pozícióhoz – megnevezi a saját jelöltjét az Európai Bizottság elnöki tisztére, és ő listavezetőként egyben az európai parlamenti választáson is megméretteti magát, egyszerre két problémára is megoldást találnak. Egyrészt, az európai politika megszemélyesül a csúcstelöltek személyében, és ezáltal a választópolgárok számára is érdekesebbé, átélhetőbbé válik a küzdelem. Megjelenik a tét is, hiszen önmagában a választási eredmény ugyan nem fogja meghatározni a Bizottság egészének összetételét, de legalább a Bizottság elnökének személyére hatással lesz. Mindez pedig összességében a választási részvétel növekedéséhez és így a választások jelentőssé válásához vezet.

Másrészt a parlament nagyobb beleszólása a Bizottság megalakítási folyamatába csökkenti a demokratikus deficit mértékét is. A szerződés alapján a Bizottság elnökét az Európai Tanács jelöli és nevezi ki, és a biztosok személyének meghatározása is a tagállamok joga. A csúcstelölti rendszer a parlament érvelése szerint a zárt ajtó, átláthatatlan tárgyalásokat felváltja a jelöltek közötti nyílt versengéssel, azzal, hogy az Európai Bizottság jövőbeli vezetőit nem a tagállamok alkui, hanem a választópolgárok döntése jelöli ki.

Ezek a kétségtelenül tetszetős érvek egyre erősebben jelentek meg az európai integráció jövőjéről folyó vitákban. A viták azonban még önmagukban nem hoztak volna át-törést, ha nem szől közbe a realpolitika 1999-ben.

Egy viharos bizottsági elnökválasztás és következménye

1999 egészen biztosan nem az uniós intézmények közötti harmonikus együttműködés éveként kerül be az európai integráció történelemkönyvébe. Az év elején a Jacques Santer által vezetett Bizottság körül gomolygó botrány, amely végül a testület lemondásához vezetett, mérgezte meg az Európai Parlament és a Bizottság közötti, amúgy többnyire hagyományosan jó kapcsolatokat. Később pedig, az európai parlamenti választásokat követően az új Bizottság megalakulása körüli tagállami alkuk ingatták meg az intézményközi bizalmat.

Az új Bizottság megalakulási folyamata – egészen pontosan a Bizottság új elnökének kijelölése közötti tagállami politikai lépések olyan helyzetet eredményeztek, amelyek végső soron a csúcstelölti rendszer kialakulásához vezető eseménysort indítottak el. Történt ugyanis, hogy először az európai parlamenti választások 1979-es bevezetése óta, az Európai Néppárt nyerte meg a választásokat. Mindez azonban ekkor még különösebb hatással nem volt a megalakítandó Bizottság összetételére, amelyet továbbra is szigorúan tagállami hatáskörbe tartozónak véltek.

Így a Bizottság elnöke a német szociáldemokrata kancellár Gerhard Schröder és a francia gaulle-ista köztársasági elnök Jacques Chirac alkujának köszönhetően az olasz baloldali kereszténydemokrata Romano Prodi lett. Prodi gyakorló keresztényként korábban sokkal inkább a jobbközéphez tartozóként definiálta magát az európai

politikai színtéren. Hosszú ideig az Európai Néppárthoz kötődött, azonban megszakított minden kapcsolatot a párttal, amikor az felvette a soraiba a Silvio Berlusconi által vezetett Forza Italiát. (Martens, 2009:139)

A német kereszténydemokraták – akik ekkor ellenzékben voltak Németországban – alapvetően sértőnek tartották, hogy ugyan az Európai Néppárt nyerte meg a választásokat, a Bizottság elnökének személye és pártállása mégsem tükrözi a kialakult politikai erőviszonyokat. Ezért Hans-Gert Pöttering, az Európai Néppárt akkori európai parlamenti frakcióvezetője közölte, hogy a jövőben nem fordulhat elő, hogy egy világos választási győzelem eredménye ne jelenjen meg a Bizottság elnökének kiválasztása során. (Pöttering, 2016:173) Bár a néppártiak 1999-ben még nem tudták érvényesíteni érdekeiket, a frakcióvezetői kijelentést tettek követték, és ezzel megszületett a csúcsteljesítmény rendszer alapötlete.

Ami 1999-ben még korainak bizonyult, öt évvel később már lehetségesnek látszott. Mindenesetre az Európai Néppárt magáévá tette a CDU kezdeményezését, és egyre komolyabban kezdett foglalkozni azzal, hogy a Bizottság elnökének személyét valamilyen kapcsolatba hozzák az európai parlamenti választások végeredményével. Ezt tükrözte a párt 2002. október 18-án, az Estorilban tartott kongresszusán elfogadott *Alkotmány egy erős Európának* című dokumentuma, amelynek 47. pontja kifejezetten úgy fogalmaz, hogy a jövőben az Európai Tanácsnak az európai parlamenti választások eredményének figyelembevételével kell javaslatot tenni az Európai Parlament számára az új elnök személyére. (EPP, 2002)

Az Európai Néppárt, hogy szándékainak komolyságával kapcsolatban minden kétséget eloszlasson, 2004 februárjában újabb határozatot fogadott el. Ebben kijelentették, hogy amennyiben a soron következő 2004-es választások eredményeként is az Európai Néppárt alkotja a legnagyobb politikai csoportosulást, akkor a bizottság elnökének az Európai Néppártból kell kikerülnie. (Jansen–Van Hecke, 2011:132)

A 2004-es választásokon ismét az Európai Néppárt vált az Európai Parlament legnagyobb politikai erejévé. A Bizottság elnökének pozíciójára azonban Gerhard Schröder német szövetségi kancellár és Jacques Chirac francia köztársasági elnök ezúttal a liberális belga miniszterelnököt, Guy Verhofstadtot javasolták a Bizottság elnökének pozíciójára. (Van Hecke – Wolfs – De Groof, 2018:4) Az Európai Néppárt ellenezte a javaslatot, és komoly befolyásoló munkába kezdett az európai politikusok és a tagállami kormányfők között, hogy az Európai Bizottság következő elnöke ne a liberálisok, hanem a választásokon győztes néppártiak közül kerüljön ki. Az Európai Néppárt vezetőségének ösztönzésére Silvio Berlusconi volt az, aki nyíltan is felvállalta, hogy ellenezze Verhofstadt bizottsági elnökségét. Berlusconihoz aztán Tony Blair is csatlakozott, így a német–francia együttműködésnek le kellett mondania Verhofstadt elnökségéről, mivel ekkoriban az Európai Tanács még csak konszenzussal jelölhetett. Végül az Európai Néppárt vezetői elérték céljukat: a tagállamok egyhangúlag támogatták az Európai Néppárthoz tartozó portugál miniszterelnök, José Manuel Barroso jelöltségét. (Pöttering, 2016:238)

Barroso bizottsági elnöksége már a csúcsteljesítmény rendszer bevezetésének közvetlen előszobáját jelentette. Maga a megoldás hivatalosan még nem létezik, hiszen a portugál politikus, aki a Bizottság elnöke lesz, nem indult az európai parlamenti választáson jelöltként, sőt nem is a pártok vagy a parlament, hanem személye egyértelműen a tagállami állam- és kormányfők alkujának az eredménye. Ettől eltekintve azonban 2004-ben

megjelenik már a csúcstelölti rendszer bevezetésének legfontosabb előfeltétele. Barroso jelöltsége ugyanis végül azt jelentette: a tagállamok elfogadták, hogy valamilyen formában kapcsolatot teremtsenek az európai parlamenti választások végeredménye és a Bizottság elnökének párhovatarozása között.

Ezeket a fejleményeket felbuzdulva az Európai Néppárt úgy érezte, hogy nem szabad elengednie a kezdeményezést, hanem újabb és újabb lépésekkel napirenden kell tartania a csúcstelölti rendszer bevezetésének kérdését. Így aztán nem okozott meglepetést, hogy a 2009-es európai parlamenti választásra készülődve egy további lépést tett előre a párt. A választásokat megelőző 2009-es varsói kongresszusukon az Európai Néppárt, először az integráció történetében, kifejezetten meg is nevezte csúcstelöljtöket, José Manuel Barroso személyében. (Jansen – Van Hecke, 2011:134)

A csúcstelölti rendszer születése

Noha a 2009-es európai parlamenti választás még nem a csúcstelöltek mérkőzését hozta, és tulajdonképpen megmaradt a hagyományos, nemzeti kereteken belüli versengésnek, Barroso néppárti jelölése mégsem maradt hatástalan. A szocialisták úgy érezték, hogy az Európai Néppárt innovatívabb, és a megnyíló politikai térben hosszabb távon ez a szocialisták tartós lemaradását jelenti. Így aztán Martin Schulz, a szocialisták akkori frakcióvezetőjének – az Európai Parlament későbbi elnökének – irányításával ök is felkarolták a csúcstelölti rendszer ötletét. (Reiding–Meijer, 2019:76)

Nagyon nagy lendületet adott ennek a folyamatnak az a tény, hogy 2009. december 1-jén hatályba lépett a Lisszaboni Szerződés, amelynek a 17. cikk (7) bekezdése a következőképpen szól a Bizottság elnökének megválasztásáról: „Az európai parlamenti választások figyelembevételével és a megfelelő egyeztetések lefolytatása után az Európai Tanács minősített többséggel eljárva javaslatot tesz az Európai Parlamentnek a Bizottság elnökének jelölt személyre vonatkozóan. Ezt a jelöltet az Európai Parlament tagjainak többségével választja meg. Ha a jelölt nem kapja meg a szükséges többségi támogatást, az Európai Tanács minősített többséggel egy hónapon belül új jelöltet javasol, akit az Európai Parlament ugyanezen eljárás szerint választ meg.”

Míg a korábbi szabályozás értelmében a parlamenti szavazás csak jóváhagyta az Európai Tanács által jelölt személyt, a Lisszaboni Szerződés már egyértelműen választásról beszél. Az új eljárás a szövegezés szerint lényegesen erősebb helyzetbe hozta az Európai Parlamentet a tagállamok kormány- és államfőit tömörítő Európai Tanáccsal szemben. A bizottsági elnöki poszt politikai jellegűvé válása egyértelműen érezhető nemcsak abból, hogy a jelölésnél az európai parlamenti választások eredményét immáron kötelező figyelembe venni, hanem abból is, hogy az Európai Parlament – amennyiben felvállalja a nyílt konfliktust a tagállami vezetőkkel – akár új eljárásra is utasíthatja az Európai Tanácsot, ha leszavazza jelöltjét.

Mindez már kellő jogi mozgásteret biztosított az európai politikai pártoknak, és magának az Európai Parlamentnek, hogy hivatalosan is elmozduljanak a csúcstelölti rendszer bevezetése irányában. Az Európai Bizottság, megérezve a jövő fejleményeit, magához ragadta a kezdeményezést. A Bizottság akkori elnöke – aki, mint láthattuk, maga volt az első nem hivatalos csúcstelöljt – az Európai Unió helyzetéről az Európai

Parlament előtt elmondott 2012-es beszédében már egyértelműen síkra szállt a csúcsteljesítmény mellett. (Barroso, 2012) Nemcsak azt remélte, hogy ezáltal megszabadul a tagállamokban gyakran hangoztatott „brüsszeli bürokraták” denunciók kiszólástól. Reményei között ugyanakkor nyilván az is szerepelt, hogy az Európai Parlament támogatását bírva sikeresebben és hatékonyabban tudja megvívni az egyes tagállamokkal folytatott konfliktusait.

Wilfred Martens, az Európai Néppárt akkori elnöke 2012 novemberében támogatásáról biztosította az Európai Bizottság elnökének terveit. Ugyancsak 2012 novemberében – november 22-én – az Európai Parlament fogadott el egy határozatot a 2014-ben sorra kerülő európai parlamenti választásokkal kapcsolatban. A határozat felszólítja az európai politikai pártokat, hogy állítsanak jelölteket a Bizottság elnöki posztjára, akik személyesen is vegyenek részt Európa-szerte a kampányban, ezzel is erősítve a választási folyamat legitimitását. Ugyancsak felszólítja a tagállamokat, hogy lehetőség szerint az európai parlamenti képviselők közül válasszák ki biztosjelöltjeiket, ezzel is szorosabbra fűzve a parlament és a Bizottság kapcsolatát. (EP, 2012)

A Bizottság erre válaszként 2013 márciusában elfogadott egy javaslatot és egy ehhez kapcsolódó kommunikációt, amely támogatja azt a törekvést, hogy az európai választópolgár szavazata és az Európai Bizottság elnökének személye között politikai kapcsolatot teremtsenek. (Commission, 2013:6) Nem sokkal később egy, ismét a soron következő 2014-es európai parlamenti választással foglalkozó határozatában még egy lépést tett az Európai Parlament a csúcsteljesítmény intézményesítése irányában. A 2013. július 4-én elfogadott határozat 15. pontja ugyanis kimondja: az Európai Parlament elvárja, hogy a választáson győztes párt által állított jelöltet fogják először is számba venni az Európai Bizottság elnöki posztjáról való döntésnél. (EP, 2013) A pont megfogalmazása nem kavart vihart az európai politikában. Úgy tűnt, hogy a tagállamok hallgatólagosan magukra vették az Európai Parlament által kiszabott kötelezettséget.

Ugyanebben az évben, 2013 őszén az Eurobarometer is készített egy felmérést, amelynek az volt az eredménye, hogy európai átlagban a megkérdezettek 57%-a támogatta az ötletet, hogy az európai politikai pártok jelölteket állítsanak az európai parlamenti választáson az Európai Bizottság elnöki tisztére. A legkevésbé a britek támogatták a javaslatot, ahol 43% nyilatkozott pozitívan, de Magyarországon és Svédországban például 70% fölött volt a támogatottság mértéke. (Eurobarometer, 2013) Sokak számára úgy tűnt tehát, hogy a csúcsteljesítmény rendszer nemcsak eloszlatja az európai demokrácia iránt vágyakozók hiányérzeteit, de még az európai polgárok többségének támogatását is bírja.

Minden készen állt ahhoz, hogy a 2014-es európai parlamenti választásokon először az integráció történetében valóban a csúcsteljesítmény között folyjon a küzdelem. Ekkor úgy tűnt, nincs ellenfele az elképzelésnek. Az Európai Parlament az élére állt a kezdeményezésnek, a Bizottság erősen támogatta, és a harmadik nagy intézmény, a Tanács – és vele együtt az Európai Tanács, valamint a tagállamok – részéről sem lehetett hallani hangos ellenkezést. A színpalak mögött ugyan a német kancellár, Angela Merkel és az Európai Tanács belga elnöke, Herman Van Rompuy küzdöttek azért, hogy a csúcsteljesítmény rendszer ne vegye ki a tagállamok kezéből a Bizottság elnökének kiválasztását, de alulmaradtak, és úgy tűnt, hogy vereségükbe bele is nyugodtak. (Van Hecke – Wolfs – De Groof, 2018:5)

A csúcsjelölti rendszernek köszönhetően több elemző is azt jósolta, hogy a 2014-es választások fogják végre megoldani az európai parlamenti választásokat övező viszonylagos érdektelenséget. A csúcsjelöltek ugyanis mint jól azonosítható, konkrét személyek fogják a választási kampányban képviselni az egyes politikai pártokat, és így ez a személyes elem önmagában érdekesebbé teszi a kampányt a választópolgárok számára. (Corbett, 2014) Nagy reményeket fűztek ugyanakkor ahhoz is, hogy a csúcsjelöltek a választópolgárok számára ismerősebb és izgalmasabb „klasszikus” nemzeti szintű kampányokhoz teszik hasonlatosabbá az európai parlamenti kampányt. Ezért a csúcsjelölti rendszer másik célja éppen az volt, hogy minél több nyilvános vitát rendezzenek a versengési időszak során az európai témákról. Ezzel az elképzelések szerint szintén jobban mozgósították volna a választópolgárokat az európai parlamenti választások során, amely végül a magasabb részvételi arányban testesült volna meg. A magasabb részvételi arány és az átláthatóság pedig végső soron az uniós intézményekkel kapcsolatos demokratikus deficitet csökkentette volna. (Popa–Rohrschneider–Schmitt, 2016)

Az első európai csúcsjelölti kampány

A 2014-es választások közeledtével egyre nagyobb elvárásokat fogalmaztak meg a csúcsjelölti rendszerrel kapcsolatban. Úgy tűnt, az európai integráció politikai fenntarthatóságáért aggódó elemzők és politikusok számára ez lett a csodaszer. Az új rendszer volt hivatott érdekessé tenni az amúgy érdektelenségbe forduló európai parlamenti választásokat. Ettől remélték, hogy döntéshozó pozícióba hozza az Európai Parlamentet a tagállami érdekeket megjelenítő Európai Tanáccsal szemben. Végül pedig segített az Európai Unió demokratikus legitimitációjával kapcsolatos panaszok enyhítésében vagy éppen eloszlásában is.

Különösen az integrációs folyamat elindításában történelmi szerepet játszó kereszténydemokrata és örök riválisaik, a szociáldemokrata pártok kifejezetten nagy reményekkel vágtak bele a csúcsjelöltek kiválasztásába. Az Európai Néppártban rövidesen valódi versengés bontakozott ki. Eredetileg három jelölt indult a párt csúcsjelölti pozíciójáért: Valdis Dombrovskis egykori lett miniszterelnök, Jean-Claude Juncker volt luxemburgi kormányfő és Michel Barnier volt francia biztos. A párt 2014. márciusi dublini kongresszusa volt hivatott dönteni a jelöltek között. A kongresszus előtt azonban Valdis Dombrovskis visszalépett Jean-Claude Juncker javára, és ezzel egyrészt kettős versengéssé tette a küzdelmet, másrészt pedig támogatásával Junckert helyezte a legesélyesebb pozíciójába. (Cerulus, 2014) A kongresszusi szavazás során végül a papírforma szerint alakultak az eredmények. Jean-Claude Juncker 382 : 245 arányban győzte le Michel Barnier-t, így ő lett a kereszténydemokraták csúcsjelöltje a 2014-es választásokon. (EPP, 2014)

A szocialisták más utat követtek. Az Európai Néppárton belüli versengéssel szemben Martin Schultzot, az Európai Parlament akkori elnökét – és a csúcsjelölti rendszer egyik atyját – kihívó nélkül jelölték csúcsjelöltnek. (Dinan, 2015:94) Ezzel – bár ekkor még nem tudtak erről – valójában hagyományt is teremtettek lépésükkel. A következő, öt évvel későbbi európai parlamenti választásra készülődve ugyanígy jelölik majd Frans Timmermanst csúcsjelöltjüknek.

A liberálisok, akik korábban is kevésbé voltak meggyőződve az új rendszer előnyeiről, a bőség zavarával küzdöttek. Nem tudtak dönteni Guy Verhofstadt egykori belga miniszterelnök és az Európai Parlament liberális frakcióvezetője, illetve Olli Rehn finn biztos között. Végül azonban ők sem a versengés mellett döntöttek. Megállapodás született kettőjük között, hogy mindketten egyenlő mértékben tekinthetők csúcsteljesítménynek a kampány során, de kettőjük közül Guy Verhofstadt lesz az Európai Bizottság következő elnöke, ha az ALDE – azaz a liberális pártok európai szövetsége – győz. (Dinan, 2015:94)

A 2014-es választáson végül öt európai pártszövetség egyezett meg csúcsteljesítmény állításában: az Európai Néppárt Jean-Claude Junckert, az Európai Szocialisták Pártja Martin Schulzot jelölte. A liberálisok jelöltje Guy Verhofstadt, az Európai Baloldal Pártja Alekszisz Ciprasz lett, míg az Európai Zöldek két jelöltet állítottak, Ska Kellert és José Bovét. Ezzel – bár eltérő mértékben voltak meggyőződve a csúcsteljesítmény rendszer hasznosságáról és kivitelezhetőségéről – mindegyik nagyobb európai pártcsalád benevezett a versengésbe.

Az új rendszer azonban nemcsak a vezető személyiségek megnevezése és népszerűsítése, hanem a kampány eseményeinek újragondolásával is áttörést akart hozni. Az addig szigorúan nemzeti keretekben mozgó kampányokat két ponton akarták európaivá tenni: a csúcsteljesítmények közvetlen vitáival, valamint az országjáró körutakkal, amelyekkel a pártok bizottsági elnökjelöltjeiket népszerűsítették.

A 2014-es kampány honosította meg európai szinten az „elnökjelölti vita” intézményét. Összesen kilenc vitát rendeztek, ezek közül egy összecsapáson vett részt mind az öt jelölt, háromnak négy résztvevője volt. A legtöbb – szám szerint öt – vitán csak a két legesélyesebb csúcsteljesítmény, Jean-Claude Juncker, az Európai Néppárt és Martin Schulz, az Európai Szocialisták Pártja jelöltje vett részt, tegyük hozzá, mérsékelt érdeklődés mellett. (Kassim, 2016:19)

Noha a csúcsteljesítmények mindent megtettek azért, hogy felkeltsék maguk iránt az érdeklődést, valójában Németországon kívül sehol sem sikerült ezt elérniük. Valószínűleg ott is csak azért, mert Martin Schulz német volt, Juncker pedig – aki anyanyelvi szinten beszélt a németet – meglehetősen gyakran jelent meg a német médiában. Így mindketten a csúcsteljesítmény kampánytól függetlenül is meglehetősen ismertek voltak a német közvélemény előtt.

Más országokban azonban korántsem ez volt a helyzet, az Egyesült Királyságban pedig különösen feltűnő volt a csúcsteljesítmény hiánya. A brit miniszterelnök kezdettől fogva nem támogatta a csúcsteljesítmény rendszerrel kapcsolatos elképzeléseket. Ezt az idegenkedést a másik fél részéről tovább táplálta az a pártpolitikai körülmény, hogy a konzervatívok még 2009-ben kiléptek az Európai Néppártból és megalakították a saját maguk szövetségét Európai Konzervatívok és Reformisták (ECR) néven. Így az Európai Néppártnak és csúcsteljesítményének, Jean-Claude Junckernek nem maradt az ottani politikai életben olyan szervezete, amely mellett kampányolhatott volna.

Tovább növelte az országban az érdektelenséget, hogy a Munkáspárt ugyan az európai szocialistákhoz tartozott – így volt európai csúcsteljesítményük is –, azonban a párt akkori elnöke, Ed Milliband, nem támogatta az euroföderalista Martin Schulz irányvonalát, így nem is tartott igényt a kampányára. (Dinan, 2015:95) Hasonlóképpen Olaszországban, ahol a Partito Democratico szintén úgy döntött, hogy nem tud azonosulni Martin Schulz

irányvonalával, és így gyakorlatilag nem is támogatta a csúcstelölti kampányát. (Hobolt, 2014:1535)

Mindez jól érzékeltette, hogy miközben a csúcstelölti rendszer „páneurópai” kampánya az egymástól elkülönülő nemzeti kampányok mellett egy európai közös kampányt akart létrehozni, és így hozzájárulni egy európai belpolitikai aréna kialakulásához, valójában ez a törekvés nem járt sikerrel. A csúcstelöltek saját hazájukon – és a már említett Németországon – túl nem keltettek fel érdeklődést az európai polgárok körében. Nem tudtak tehát semmilyen többletet adni a nemzeti kampányokhoz európai szinten. Sőt, azzal, hogy csak nyugat-európai országokból származó jelölteket választottak a pártok, még jobban elmélyítették az unió keleti és nyugati fele között amúgy is megnyíló kulturális megosztottságot. Ez a geopolitikai érzéketlenség a 2014 utáni évek válságai során bosszulja meg magát.

A 2014-es kampányban a csúcstelölti rendszer nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A kampány nem váltott ki nagyobb érdeklődést a választópolgárok körében, sőt nyugodtan mondhatjuk azt is, hogy hidegen hagyta őket az újítás. A legnyilvánvalóbban erről az érdektelenségről éppen az árulkodott, hogy a várakozásokkal ellentétben tovább csökkent a részvételi arány a választásokon, újabb történelmi negatív rekordokat érve el ezzel.

A csúcstelölti rendszer egy másik remélt hatása lett volna, hogy a közvetlen kapcsolat révén a választópolgárokat eredményesebben tudják mozgósítani. Mint a tények megmutatták, valójában ez is sikertelennek bizonyult. Ahol valamilyen érdeklődést váltottak ki, ott is mindez elsősorban azoknak a nemzeti politikusoknak volt köszönhető, akik nagyobb energiát fektettek az adott csúcstelölt reklámozásába. (Braun–Schwarzbözl, 2019:441) Összességében jól jelezte ezt a teljes érdektelenséget és jelentéktelenséget az a tény is, hogy miközben a megkérdezettek 41%-a azt nyilatkozta, hogy tudatában van annak, hogy szavazatával közvetve befolyásolja az Európai Bizottság jövőbeni elnökének személyét, mindössze 8%-a tudta megnevezni Jean-Claude Junckert az Európai Bizottság elnökjelöltjeként. (Hobolt, 2014:1537)

A negatív történelmi rekordot döntő alacsony részvételi arány a legérzékenyebb pontján sebezte meg a csúcstelölti rendszert. Nyilvánvalóvá vált, hogy ez a rendszer ebben a formájában nemhogy nem csodaszere, de valójában még javulást sem tud elérni az Európai Unió demokratikus legitimitációjával kapcsolatos kérdések kezelésénél.

A kudarc felerősítette az új rendszerrel szembeni ellenvetéseket. A választások után egy, a brit, a holland, a magyar és a svéd kormányfőből álló csoport kétségeit hangoztatta a csúcstelölti rendszer eredményességével kapcsolatban. Kezdetben Angela Merkel német kancellárt is a csoport hallgatólagos támogatójaként tartották számon. Rövid idő múlva azonban Merkel megváltoztatta álláspontját, és vele együtt a holland és a svéd miniszterelnök is elfogadta a csúcstelölti rendszert. David Cameron brit és Orbán Viktor magyar miniszterelnök azonban a végsőkig kitarítottak, és hivatalosan is bejelentették, hogy nem fogják megszavazni Jean-Claude Juncker bizottsági elnöki posztra jelölését. (Origo, 2014).

A két, a csúcstelölti rendszert ellenző kormányfő azonban kisebbségben maradt az Európai Tanácsban, amely így ugyan nem egyhangúlag, hanem minősített többséggel, az Európai Néppárt csúcstelöltjét, Jean-Claude Junckert jelölte az Európai Bizottság elnöki tisztére. A folyamat következő lépéseként aztán a jelöltet 2014. július 14-én

az Európai Parlament 422 igen, 250 nem és 47 tartózkodó szavazat mellett megválasztotta az Európai Bizottság következő elnökének. (Dinan, 2015:98)

2014 nyarán úgy tűnt tehát, hogy annak ellenére, hogy a csúcsteljesítési rendszer szinte semmit nem igazolt vissza a hozzá fűzött elvárásokból, intézményesülni fog az európai belpolitikában. Juncker maga olyannyira erősnek érezte pozícióit, hogy a parlament előtti bemutatkozó beszédében külön felhívta a képviselők figyelmét, hogy nem lesz a testület bábja, és a csúcsteljesítési rendszer által adott nagyobb fokú legitimitációt mozgásterének bővítésére kívánja használni. (Juncker, 2014:15)

A csúcsteljesítési rendszernek, következményeit tekintve, két intézményi nyertese volt. Az egyik az Európai Parlament, amely az új rendszerben gyakorlatilag megszerezte az Európai Tanácstól a királycsináló szerepet azzal, hogy elérte, az állam- és kormányfők az európai parlamenti választások eredményéhez kössék jelölésüket. A másik nyertes pedig az Európai Bizottság, amely úgy értelmezte, hogy az eddigiéknél közvetlenebb választópolgári legitimitáció aktívabb politikai szerepvállalásra jogosítja fel.

Ismétlésre készülve

A 2014-es választások utáni időszak egyik legfontosabb intézményi kérdése az volt, hogy sikerül-e a csúcsteljesítési rendszer működését rutinszerűvé tenni, azaz sikerül-e a tagállamokkal elfogadtatni, hogy mostantól nem vezetők, hanem az európai parlamenti választási eredmények döntik el az Európai Bizottság elnökének személyét. A rendszer hagyományossá tétele egyben azt is jelentette volna a tagállamok számára, hogy beleszólásuk az Európai Unió végrehajtó testülete vezetőjének kiválasztásába merőben formálissá válik.

Ebből adódóan mindkét oldal szereplői érezték, hogy a csúcsteljesítési rendszer 2014-es bevezetése ellenére még korántsem dőlt el, hogy egyszeri vagy tartós megoldásról van-e szó. Mindenki érezte, hogy a rendszer léte szempontjából a 2019-es választás lesz a sorsdöntő. Ha 2014 után 2019-ben is sikerül rábírnai a tagállamok vezetőit, hogy a csúcsteljesítettek közül válasszák ki az Európai Bizottság következő elnökét, akkor véglegessé válik a fordulat. Ellenkező esetben a 2014-es megoldás csupán egy futó kaland marad az európai intézmények történelmében.

Várható volt tehát, hogy az új választásokhoz közeledve ismét fellángol a vita. A két nyertes intézmény 2017 szeptemberében indította meg kampányát a csúcsteljesítési rendszer intézményesítéséért. Az első európai politikus, aki szorgalmazta a csúcsteljesítési rendszer következő választásokon való ismételt alkalmazását, az Európai Bizottság csúcsteljesítettként megválasztott elnöke, Jean-Claude Juncker volt 2017. szeptember 13-án az Európai Parlamentben elhangzott, az Európai Unió állapotáról szóló beszédében. Juncker nemcsak megerősítette támogatását, de egy lépéssel tovább is lépett, amikor egyetértését fejezte ki a transznacionális listák következő választáson való alkalmazásával kapcsolatban. (Juncker, 2017)

Az Európai Parlament azonnal felkarolta a kezdeményezést. Antonio Tajani, a testület elnöke egy hónappal később, az Európai Tanács legközelebbi ülésén elmondott beszédében a tagállamok állam- és kormányfői előtt szorgalmazta a csúcsteljesítési rendszer „normává” emelését. (EP, 2019:7) Noha a tagállamok megosztottak maradtak a kérdésben, a Bizottság és az Európai Parlament egyre fokozták a nyomást. Annak

az elképzelésnek a jegyében, miszerint az európai integráció demokratikus legitimációs problémáit a Bizottságnak a Parlament alá rendelésével, illetve a két intézmény közötti politikai kapcsolat erősítésével lehet elérni.

Ennek az elképzelésnek az alkalmazását erősítette az a lépés is, hogy a Bizottság 2018. január 31-én elfogadott új magatartási kódexének 10. cikke értelmében a biztosoknak – eltérően a korábbi gyakorlattól – már nem kell felfüggeszteniük a tevékenységüket és fizetés nélküli szabadságot kivenniük, amennyiben az európai parlamenti választáson jelöltként indulnak. (Bizottság, 2018) Sőt, az új szabályozás azt is lehetővé tette, hogy hivatalban lévő biztos ne csupán európai parlamenti jelöltként, hanem csúcstelöltiként is megmérettethesse magát, anélkül, hogy bizottsági tevékenységét fel kellene függeszteni.

Gyorsan érkezett a szövetségi megerősítés. Az Európai Parlament egy héttel az új magatartási kódex elfogadása után, 2018. február 7-én megszavazott határozatában megállapítja, hogy a 2014-ben először alkalmazott csúcstelölti rendszer sikeres volt, és elvárja, hogy ez a gyakorlat a 2019-es választások során megszilárduljon. Fontosnak tartja, hogy a tagállamok a biztosi jelölések során minél több európai parlamenti képviselőt jelöljenek biztosnak, ugyanis meggyőződésük szerint ezzel lehet erősíteni a Bizottság politikai legitimitását. Önmagukban ezek is fontos és ambiciózus kijelentések, ám az igazi újdonságot az jelenti, hogy az Európai Parlament nemcsak minden eddiginél egyértelműbben kiáll a csúcstelölti rendszer mellett, de egyben meg is fenyegeti a tagállamokat, hogy készen áll a Bizottság elnökének beiktatási eljárása során minden olyan jelöltet elutasítani, aki nem volt csúcstelölt. (EP, 2018)

A tagállamok az első pillanatban felvették az eléjük dobott kesztyűt. Emmanuel Macron francia köztársasági elnök 2017. szeptember 26-án a párizsi Sorbonne Egyetemen tartott beszédében válaszolt Juncker pár nappal korábbi, az európai parlamentben elmondott beszédére. Miközben számos, a Bizottság elnöke által felvetett szakpolitikai elképzelést támogatott, itt már egyértelműen szembeszállt a csúcstelölti rendszer létével. Számára a csúcstelölti rendszer a nagy pártok belső alkuinak fenntartását jelentette, míg a transznacionális listák állítása vezet el a választópolgárok közvetlen beleszólásának megteremtéséhez, így az egész Európai Unió demokratikusabbá tételéhez. (Macron, 2017)

A Bizottság és az Európai Parlament között erősödő szövetség dinamizálta a tagállamokat is. Mindenki állást foglalt a kérdésben és egyúttal szövetségeseiket keresett magának a többi tagállam között a saját álláspontjának erősítésére. A francia ösztönzésre 2018 elején az Európa jövőjéről szóló vita felszólalójaként 2018. január 17-én Leo Varadkar ír miniszterelnök biztosította hallgatóságát arról, hogy Írország messzemenőig támogatja a csúcstelölti rendszer állandósítását és a transznacionális lista bevezetésére szóló javaslatot is. (Varadkar, 2018) Ellentétben Macronnal, számára a két javaslat nem egymással ellentétes, hanem egymást kiegészítő kezdeményezések, amelyek az Európai Unió demokratikus legitimációjának erősítését célozzák.

Tíz nap múlva megszólalt az ellenzök tábora is. A Visegrádi Négyek 2018. január 26-án közös közleményben szólta hozzá a vitához. Ebben kijelentették, hogy Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia mind a transznacionális lista, mind pedig a csúcstelölti rendszer javaslatát elutasítja. (About Hungary, 2018) A vitában ugyancsak az Európai Parlamentben 2018. február 6-án felszólaló Andrej Plenković

horvát miniszterelnök egyértelműen a csúcsteljesítési rendszer állandósítása mellett foglalt állást. (Plenković, 2018)

2018. február 13-án hozta nyilvánosságra az Európai Bizottság az Európai Unió működésének hatékonyabbá tételéről szóló kommunikációját, amelynek az volt a célja, hogy az állam- és kormányfők február 23-i találkozásához szolgáltatson vitairatot. Ebben a Bizottság nemcsak határozottan támogatja a csúcsteljesítési rendszer állandósítása mellett, de a továbbfejlesztésére is javaslatokat fogalmaz meg. Rövid távon szükségesnek tartja, hogy a 2019-es európai parlamenti választásokra a pártok korábban, lehetőleg már 2018 végéig nevezzék meg a csúcsteljesítési jelöltjeiket, hogy több idő maradjon a csúcsteljesítési jelöltek, valamint programjaik népszerűsítésére. Felveti továbbá, hogy a végső megoldás a Bizottság elnökének közvetlen választása lenne. Ez azonban csak hosszabb távon valósulhat meg, mivel ennek megvalósításához a szerződés módosítására van szükség. (Commission, 2018:4–5)

Hiábavalónak bizonyultak azonban az érvek és a nagyra törő tervek. Az új rendszer hasznosságában kételkedő tagállamokat nem sikerült meggyőzni. Erre utal a 2018. február 23-i találkozó sajtótájékoztatója, ahol Donald Tusk, az Európai Tanács elnöke kijelentette, hogy az állam- és kormányfők csupán abban értettek egyet, hogy nem tudnak garanciát vállalni arra, hogy a csúcsteljesítési jelöltek valamelyikét fogják az Európai Bizottság következő elnökének jelölni. (Tusk, 2018) A tagállamok többsége ugyanakkor azt is nyilvánvalóvá tette, hogy nem hajlandók lemondani a szerződésben rögzített jogokról az Európai Bizottság elnökének jelölésére.

Az utolsó csúcsteljesítési kampány?

A 2019-es európai parlamenti választásokhoz közeledve az európai politikai pártok úgy tűnt, hogy megfogadták az Európai Bizottság javaslatát. Ellentétben a 2014-es választással, amikor valóban csak pár héttel a megmérettetés előtt vált nyilvánossá a csúcsteljesítési jelöltek személye, a két nagy párt most bő fél évvel korábban meghozta a jelöltjével kapcsolatos döntést.

Mind a néppártiak, mind pedig a szocialisták ragaszkodtak kialakult hagyományaikhoz. A néppártiak annyiban, hogy most is valódi versenyhelyzetet teremtettek, és úgy választották ki jelöltjüket. A szocialisták pedig abban, hogy ezúttal sem bízták a véletlenre a csúcsteljesítési kiválasztását, és már a kongresszusra egyetlen csúcsteljesítési jelölttel fordultak. Közös vonásuk volt azonban, hogy mindketten pártjuk legmagasabb döntéshozatali fórumán, a kongresszuson jelölték ki 2019-es csúcsteljesítési jelöltjüket.

Az Európai Néppárt 2018. november elején tartotta Helsinkiben a kongresszusát, amelynek keretében rendezték a két jelölt – Alexander Stubb volt finn miniszterelnök és Manfred Weber, az Európai Néppárt európai parlamenti frakcióvezetője – közötti csúcsteljesítési vitát. Maga az esemény azonban inkább csak gesztusértékű volt: a csúcsteljesítési rendszert kitaláló és önmagát annak legfőbb védelmezőjeként beállító párt demonstrálni akarta, hogy nagy jelentőséget tulajdonít a jelöltek versengésének, valamint a tagság részvételének a döntéshozatalban. A külsőségeiben leginkább elnökjelölti vitáknak megfelelni akaró megmérettetés végén a tagság a papírforma szerint hozta

meg a döntést, amikor 492 : 127 arányban az eleve esélyes Manfred Weber győzelmét hozta ki. (Stolton–Fortuna, 2018)

Kezdetben úgy tűnt, hogy a másik nagy pártnál, a szocialistáknál is – eltérően 2014-től – versenyhelyzet lesz. Az Európai Bizottság szlovák alelnöke, Maroš Šefčovič ugyanis már 2018 szeptemberében bejelentette, hogy indulni kíván a szocialisták csúcstelölti pozíciójáért. Nem sokáig maradt azonban egyedül. Októberben Frans Timmermans, a Bizottság első alelnöke is bejelentette, hogy ő is ringbe száll, ráadásul kezdettől fogva bírva az akkori legnagyobb szocialista tagszervezet, a német szociáldemokraták támogatását.

A két jelölt színrelépése következtében kialakult versenyhelyzet egy hónapot élt. November elején Maroš Šefčovič bejelentette, hogy visszalép a jelöltségtől. Így aztán a szocialisták is visszatértek hagyományaikhoz, és a december elején tartott kongresszusuk versenytárs nélkül választotta meg Frans Timmermanst a balközép erő csúcstelöltjének. (De La Baume, 2018)

Úgy tűnt, a 2014-es választás nemcsak alapvető döntéshozatali mintákat adott az Európai Néppártnak és az Európai Szocialisták Pártjának, de tartósította a liberálisok kételkedését is a csúcstelölti rendszerrel kapcsolatban. Távolságtartásukat még erősítette is, hogy 2014-hez képest új potenciális szövetséggel, a francia La République En Marche-sal gyarapodtak, amelynek politikai vezetője, Emmanuel Macron élesen szembehelyezkedett a csúcstelölti rendszerrel.

Idegenkedésük a magyar népmesére emlékeztető megoldásra vezetett. 2019. március 20-án a liberálisok nem egy csúcstelöltet, hanem egy csúcstelölt-csapatot mutattak be Európa-csapat – *Team Europe* – néven, amely a nagy pártok által támogatott csúcstelölti rendszerre szolgált válaszul. A héttagú csapat tagjai: Margrethe Vestager, Guy Verhofstadt, Emma Bonino, Nicola Beer, Luis Garicano, Violeta Bulc és Cseh Katalin voltak. (De La Baume, 2019) A csapat tagjai elvileg egyenlően vettek részt a kampányban, és mindegyikőjüket csúcstelöltnek kellett formálisan tekinteni. Valójában azonban Margrethe Vestager már a kampány során a liberálisok első számú jelöltjévé lépett elő, aki a választások időpontjára sokak számára már az egyik esélyes bizottsági elnökjelöltként jelent meg. (BBC, 2019).

A csúcstelölti rendszer állandósításának esélyeit növelte, hogy nemcsak a szkeptikus liberálisok adták be végül a derekukat, de – akárcsak 2014-ben – a Zöldek is, akik Ska Kellert és Bas Eickhout-ot, a konzervatívok, akik Jan Zahradil, valamint az Európai Baloldal, amely szintén két embert, Violeta Tomičot és Nico Cuet jelölték. Annak ellenére, hogy ezeknek a pártoknak lényegesen kisebb – gyakorlatilag csak szimbolikus – esélyük volt arra, hogy csúcstelöltjük valódi szerephez jusson a következő Bizottság megalakításánál, kihasználták a nyilvánosság adta lehetőséget, és a kampány során aktívan részt vettek a politikai vitákban.

A csúcstelölti kampányok másfél hónappal a választás előtt, április harmadikán kezdődtek, Manfred Weber kampánynyitó nagygyűlésével, amelynek már a helyszíne is jelképes volt. Onnan, a brüsszeli Európai Történelem Házából üzent meg a tagállamok vezetőinek, hogy a következő Európai Bizottság elnökét csak a csúcstelöltek közül lehet jelölni. (Herszenhorn – De La Baume, 2019) Az üzenet jól mutatja, hogy annak ellenére, hogy az európai pártpolitika szereplői kész tényként kezelték a csúcstelölti rendszer működését és intézményesülését, a helyzet meglehetősen bizonytalan volt. A választás

fő esélyese, az Európai Néppárt csúcsteljesítője, Manfred Weber kezdettől fogva szembesült azokkal a véleményekkel, amelyek kétségbe vonták azt, hogy a Bizottság elnökének kiválasztási folyamatát alárendeljék az Európai Parlament által szorgalmazott eljárásnak.

Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a kompetencia kérdése vált a 2019-es csúcsteljesítő kampány Achilles-sarkává. Az elmúlt negyedszázadban, a Jacques Delors által vezetett Bizottság óta a testület élén mindig volt miniszterelnök állt. A tagállamok ezt ugyan nem, annyit azonban mindenképpen megfogalmaztak vezetői kritériumként, hogy a Bizottság elnöke olyan ember legyen, aki valamilyen komolyabb kormányzati tapasztalattal rendelkezik.

A liberálisok csapatából leggyakrabban szereplő, és ezért tulajdonképpen csúcsteljesítőnek tekinthető Margrethe Vestager és a szocialisták csúcsteljesítője, Frans Timmermans teljesítette ezt a tágabb kritériumot. Mindketten miniszterek voltak hazájuk kormányában, illetve tagjai a 2014–2019 között működő Európai Bizottságnak. A legesélyesebb csúcsteljesítő, Manfred Weber azonban semmilyen kormányzati tapasztalattal nem bírt. Rövid helyi és tartományi törvényhozási karriert követően már 2004-től európai parlamenti képviselőként tevékenykedett, 2014-től pedig az Európai Néppárt európai parlamenti frakcióvezetője.

Ebből adódóan Weber csúcsteljesítőjét kezdettől fogva kételkedés kísérte mind a pártján belül, mind pedig a szélesebb közvéleményben. (Herszenhorn – De La Baume, 2019) Érezte ezt a problémát a jelölt maga is, ezért – elsőként az európai parlamenti választások történetében – saját csúcsteljesítő programot adott ki (Weber, 2019), ezzel is erősítve politikai profiljának szakmai elemeit. A kormányzati tapasztalat hiányát ezzel egy időben megpróbálta előnyé formálni. Legfőbb vetélytársával, Frans Timmermanssal szemben saját magát az európai polgárok jelöltjeként állította be, aki az intézmények és a kormányok zárt és titokzatos világával szemben az igazi Európát képviseli.

A csúcsteljesítők az április elejétől kezdődően rendelkezésre álló másfél hónap alatt a 2014-es kampánynál nagyobb aktivitást mutattak. Különösen a két legesélyesebb csúcsteljesítő helyezett elődeinél nagyobb hangsúlyt a személyes jelenlétre. 2014-hez hasonlóan most is több televíziós vitában mutatkozhattak be a választópolgárok előtt. Ezek közül az elsőt 2019. április 17-én a France24 szervezte meg a csúcsteljesítők között, de egyelőre csak Manfred Weber és Frans Timmermans számára. (France 24, 2019). Maga a vita, akárcsak a többi ebben a sorozatban, ahol már más pártok csúcsteljesítői is részt vettek, nem keltett különösebb figyelmet. A nagy pártok jelöltjei a legtöbb kérdésben egyetértettek, a vitába némi színt hozó kispárti jelölteknek pedig reálisan semmi esélyük nem volt arra, hogy a választás eredményeként olyan pozícióba kerüljenek, ahol be kellene váltaniuk ígéreteiket – és ezt mindenki tudta is.

A két nagy párt jelöltje nemcsak televíziós vitákban, hanem személyes jelenlétükkel is próbálták kézzelfoghatóbbá tenni a polgárok számára a választást. Ugyanakkor kampánytúráikra is igazak a választási vitákról elmondottak: nem tudták igazán érdekessé tenni ezúttal sem a csúcsteljesítő kampányt. Az európai parlamenti választás kampányeseményeinek súlypontja továbbra is a nemzeti politika és annak szereplőgárdája maradt.

A csúcstelölti rendszer halála

A 2019. május 23–26. között megrendezett európai parlamenti választás első pillantásra a csúcstelölti rendszer diadalát hozta. A választási részvétel – először az európai parlamenti választások történelme során – növekedett, mégpedig 2014-hez képest 8%-kal. Az európai átlagban 50,66%-os részvételi arány már önmagában is vállalható, megállja a helyét az amerikai kongresszusi választások részvételi arányával való összehasonlításban is. (FairVote, 2019) A választási részvétel emelkedése nagyobb állampolgári érdeklődést jelent. Azaz a jobb részvételi adatok arra is utalhattak, hogy a csúcstelölti rendszer beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és az európai polgárok számára is személyesebbé, érdekesebbé tette a választást.

Természetesen nehéz egyetlen okra visszavezetni a megnövekedett választópolgári érdeklődést. A 2019-es európai parlamenti választások európai és nemzeti belpolitikai környezete azonban több olyan elemet is tartalmazott, ami önmagában megjósolhatóvá tette a magasabb részvételt. (Navracsics, 2019) Ebből adódóan a dicsfényből eleve csak csekély mennyiség jutott a csúcstelölti rendszernek. Ráadásul a választásokat követően még ezt a sikert sem aknázták ki a csúcstelölti rendszer hívei.

Ellentétben ugyanis 2014-gyel, a habozó tagállamokkal szemben egy ugyanolyan habozó és megosztott Európai Parlament állt. Öt évvel korábban a választásokat követően a pártok versenyében második helyen végzett szocialisták csúcstelöltje, Martin Schulz rögtön elismerte, hogy az Európai Néppárt nyerte a választást, és ezért Jean-Claude Junckernek, a néppárti csúcstelöltnek kell lennie az Európai Bizottság következő elnökének, és hasonlóan egyértelműen foglalt állást az Európai Parlament Elnöki Konferenciája is. (Dinan, 2015:96) Most ilyen megerősítés sem Frans Timmermanstól, sem a szocialistáktól, sem pedig más európai pártok részéről nem érkezett Manfred Weber felé.

Az egyre bizonytalanabbá váló választások utáni helyzetben a tagállamok sem tudtak rögtön cselekedni, és a májusi Európai Tanács úgy döntött, hogy elhalasztja a jelölést. Az egy hónapos tárgyalások eredményeként – amely során egy ponton Frans Timmermans elnöksége is komoly lehetőségként merült fel – végül az Európai Tanács 2019. július 2-án Ursula von der Leyent jelölte az Európai Bizottság következő elnökének. A jelöltet 2019. július 16-án a szükséges minimumnál kilenc szavazattal többel – azaz 374 helyett 383 igen szavazattal – választotta meg az Európai Parlament.

Ezzel tulajdonképpen véget ért a csúcstelölti rendszer története. Von der Leyen bemutatkozó beszédében még hitet tett az Európai Parlamentnek a csúcstelölti rendszer tökéletesítése és újbóli bevezetése mellett (von der Leyen, 2019), későbbi beszédeiben azonban ez a javaslat már nem kerül elő. A tervek szerint 2020 elején induló, Európa jövőjéről tartandó konferenciasorozat újból felvetheti ezt a kérdést a transznacionális listákkal együtt. A jelenlegi helyzetben azonban úgy tűnik, hogy az Európai Parlament – minden korábbi fenyegetőzése ellenére – belenyugszik abba a helyzetbe, hogy a tagállamok visszavették a parlamenttől a Bizottság elnökének jelölési jogát.

A kudarc okai

A vereség váratlanul érthette a csúcsteljesítési rendszer híveit, hiszen a kampány – mint láthattuk – éppen a rendszer intézményesülését sugallta. A valóságban azonban több olyan elem is megmutatkozott, amely előre láthatóvá tette a fejleményeket.

Talán a legfontosabb tényező ezek közül az Európai Parlament megváltozott hozzáállása volt a csúcsteljesítési rendszerhez. Míg 2014-ben a nagy pártok egyértelműen kiálltak a csúcsteljesítési rendszer és Jean-Claude Juncker személye mellett, addig most a parlament magatartása habozó, megosztott, passzív volt. Május vége és július eleje között az Európai Parlament nemhogy alakítani, de még befolyásolni sem tudta a tagállamok tárgyalásait. Valószínűleg nem is akarta: az új összetételű parlament az azóta eltelt idő fényében is úgy tűnik, hogy kevésbé elkötelezett a csúcsteljesítési rendszer irányába, mint elődje volt. Ez pedig értelemszerűen megkönnyíti az Európai Tanács dolgát.

Jelentős sérülékenységi pontja volt a csúcsteljesítési rendszernek, hogy egyelőre technikailag megoldhatatlan, hogy a csúcsteljesítési jelöltek valóban európai jelöltek legyenek. Ezt a problémát igyekezett kezelni Emmanuel Macron francia köztársasági elnök a transznacionális lista ötletével. Ennek és más hasonló megoldásnak a hiányában azonban a csúcsteljesítési jelöltek valójában nemzeti jelöltek maradnak: csak saját országukban – Manfred Weber esetében Németországban, Frans Timmermans esetében Hollandiában – lehet rájuk közvetlenül szavazni. Ez pedig továbbra is meglehetősen távol tartja az állampolgárok közvetlen bevonásától. (Braun–Schwarzbözl, 2019:441)

A csúcsteljesítési jelöltek ebben az értelemben tehát nem tudtak igazán határokon átnyúló jelentőségű szereplővé válni. Míg már 2014-ben is megfigyelhető volt, hogy egy csúcsteljesítési jelöltnek a saját hazájában és a saját pártjára nézve kifejezetten mobilizáló hatása volt (Braun–Schwarzbözl, 2019:432) – ez Timmermansra és az ő holland pártjára is igaz 2019-ben, amely a háromszorosát kapta az előző parlamenti választás szavazatainak –, addig a csúcsteljesítési jelöltek mobilizáló hatása hazájukon kívül nem érződött.

A bukásnak ugyancsak fontos tényezője volt, hogy mivel a csúcsteljesítési rendszer semmilyen jogi alappal nem rendelkezett, léte és sikere mindig is ki volt szolgáltatva az aktuális európai belpolitikai viszonyoknak. Míg 2014-ben a kezdeti tétovázás végül két ország – Magyarország és az Egyesült Királyság – kivételével nem vált aktív ellenállássá, addig 2019-ben már a helyzet más volt. Az ellenálló országok köre – mint láthattuk – már a választási kampány elindulását megelőzően kialakult. Többen is voltak és határozottabbak is lettek, mint 2014-ben voltak, míg a támogatói kör szűkült és elbizonytalanodott.

Végül, de nem utolsósorban, a jelöltek személye és kompetenciája között is nagy különbség mutatkozott 2014-hez képest. Jean-Claude Juncker személye ugyan megosztotta a politikusokat, ám hozzáértését és tapasztalatát senki sem kifogásolta. Vele szemben Manfred Weber nemcsak a politikusok, de a szélesebb közvélemény számára is kockázatos választásnak tűnhetett. Végrehajtó hatalombéli tapasztalat nélkül, viszonylag rövid európai politikai karrier birtokában nem tudta elhitetni a tagállamok vezetőivel – de az újságírók és elemzők jelentős részével sem –, hogy az Európai Bizottság irányítása jó kezekben lesz ezekben a vészterhes időkben. Ez bizonyult kampánya során is a legnagyobb tehertételnek, és közvetve ez okozta kudarcát is a pozícióért folyó versengésben.

Felhasznált irodalom

- BRAUN, Daniela – SCHWARZBÖZL, Tobias (2019): Put in the spotlight or largely ignored? Emphasis on the *Spitzenkandidaten* by political parties in their online campaigns for European elections. *Journal of European Public Policy*, Vol. 26, No. 3. 428–445. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1454493>
- CORBETT, Richard (2014): ‘European elections are second-order elections’: is received wisdom changing. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 52, No. 6. 1194–1198. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12187>
- DINAN, Desmond (2015): Governance and Institutions: The Year of the *Spitzenkandidaten*. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 53, No. S1. 93–107. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12262>
- Eurobarometer (2013): *Standard Eurobarometer 80. Public Opinion in the European Union*. Autumn 2013.
- HIX, Simon (1998): Elections, Parties and Institutional Design: A Comparative Perspective on European Union Democracy. *West European Politics*, Vol. 21, No. 3. 19–52. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402389808425256>
- HOBOLT, Sara B. (2014): A vote for the President? The role of *Spitzenkandidaten* in the 2014 European Parliament elections. *Journal of European Public Policy*, Vol. 21, No. 10. 1528–1540. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2014.941148>
- IVÁN Gábor (2007): *Bevezetés az Európai Unió költségvetésébe*. Budapest, Osiris Kiadó.
- JANSEN, Thomas – VAN HECKE, Steven (2011): At Europe’s Service: *The Origins and Evolution of the European People’s Party*. Heidelberg, Springer-Verlag. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-19414-6>
- KASSIM, Hussein (2017): What’s new? A first appraisal of the Juncker Commission. *European Political Science*, Vol. 16, No. 1. 14–33.
- MAIR, Peter (2000): The Limited Impact of Europe on National Party Systems. *West European Politics*, Vol. 23, No. 4. 27–51. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402380008425399>
- MARTENS, Wilfried (2009): *Európa: küzdelmek és győzelmek*. Budapest, Szövetség a Polgári Magyarorszáért Alapítvány – Centre for European Studies.
- NAVRACSICS Tibor (2019): Az első jelentős európai parlamenti választás elé. *Magyar Szemle*, 28. évf. 1–2. sz. 11–24.
- POPA, Sebastian Adrian – ROHRSCHEIDER, Robert – SCHMITT, Hermann (2016): Polarizing without legitimizing: the effect of lead candidates’ campaigns on perceptions of the EU democracy. *Electoral Studies*, Vol. 44. 469–482. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.07.001>
- PÖTTERING, Hans-Gert (2016): *Európa egysége, a mi boldogságunk: Európai utam*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- REIDING, Hilde – MEIJER, Fons (2019): ‘This time it’s different’ – the European lead candidate procedure of 2014 and its historical background. *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 39, No. 1. 64–79. DOI: <https://doi.org/10.1080/02606755.2018.1468661>

- REIF, Karlheinz – SCHMITT, Hermann (1980): Nine Second-Order National Elections: A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. *European Journal of Political Research*, Vol. 8, No. 1. 3–44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>
- VAN HECKE, Steven – WOLFS, Wouter – DE GROOF, Victor (2018): *25 years of Spitzenkandidaten: What does the future hold?* Brussels, Wilfried Martens Centre for European Studies.

Internetes források

- About Hungary (2018): *V4 Statement on the Future of Europe*. 26. 01. 2018. Elérhető: <http://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/v4-statement-on-the-future-of-europe/> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- BARROSO, José Manuel (2012): *Speech on the state of the Union 2012*. Elérhető: <https://ec.europa.eu/soteu2012/#> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- BBC (2019): *EU Commission boss: Who will replace Jean-Claude Juncker?* 02. 07. 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-48500336 (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- Bizottság (2018): *A Bizottság határozata az Európai Bizottság tagjaira vonatkozó magatartási kódexről* (2018/C 65/06). Elérhető: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0221\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0221(02)&from=EN) (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- CERULUS, Laurens (2014): Juncker wins Dombrovskis backing as EPP congress kicks off. Elérhető: *Euractiv*, 06. 03. 2014. www.euractiv.com/section/eu-elections-2014/news/juncker-wins-dombrovskis-backing-as-epp-congress-kicks-off/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- Commission (2013): *Commission Recommendation of 12 March 2013 on enhancing the democratic and efficient conduct of the elections to the European Parliament Support for a candidate for President of the European Commission*; C(2013) 1303 final. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0126&from=EN> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- Commission (2018): *A Europe that delivers: Institutional options for making the European Union's work more efficient*. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-institutional-options-for-making-the-european-union-work-more-efficient_en.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- DE LA BAUME, Maia (2018): Adapt or become obsolete, lead candidate Timmermans tells European Socialists. *Politico*. Elérhető: www.politico.eu/article/frans-timmermans-socialists-spitzenkandidat-adapt-or-become-obsolete/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- DE LA BAUME, Maia (2019): *Leading liberals join EU election fray*. *Politico*. Elérhető: www.politico.eu/article/vestager-verhofstadt-bonino-eu-election-european-union-parliament-commission-alde-spitzenkandidat/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)

- EP (2012): *European Parliament's Resolution of 22 November 2012 on Elections to the European Parliament in 2014*; 2012/2829(RSP) Elérhető: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0462+0+DOC+XML+V0//EN (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- EP (2013): *Az Európai Parlament 2013. július 4-i állásfoglalása a 2014. évi európai parlamenti választások megszervezésének javításáról*. 2013/2102(INI). Elérhető: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0323+0+DOC+XML+V0//HU (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- EP (2018): *Az Európai Parlament 2018. február 7-i határozata az Európai Parlament és az Európai Bizottság közötti kapcsolatokról szóló keretmegállapodás felülvizsgálatáról*. 2017/223(ACI). Elérhető: www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0030_HU.html (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- EP (2019): *Election of the President of the European Commission: Understanding the Spitzenkandidat process*. Elérhető: [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630264/EPRS_BRI\(2018\)630264_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630264/EPRS_BRI(2018)630264_EN.pdf) (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- EPP (2002): *A constitution for a strong Europe*. Estoril, 18. 10. 2002. Elérhető: www.epp.eu/files/uploads/2015/11/A_Constitution_for_a_strong_Europe.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- EPP (2014): *Jean-Claude Juncker elected as EPP candidate for president of the European Commission*. 07. 03. 2014. Elérhető: www.epp.eu/jean-claude-juncker-elected-epp-candidate-president-european-commission (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- FairVote (2019): *Voter turnout rates 1916–2018*. Elérhető: www.fairvote.org/voter_turnout#voter_turnout_101 (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- France 24 (2019): *Présidence de la Commission européenne: revivez le débat des candidats sur France 24*. 17. 04. 2019. Elérhető: www.france24.com/fr/20190417-direct-debat-france-24-europe-commission-presidence-weber-timmermans (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- HERSZENHORN, David M. – DE LA BAUME, Maia (2019): *Europe's big election mess*. Elérhető: www.politico.eu/article/europe-election-mess-chaotic-unpredictable-results/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- JUNCKER, Jean-Claude (2014): *A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change*. Elérhető: www.eesc.europa.eu/resources/docs/jean-claude-juncker--political-guidelines.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- JUNCKER, Jean-Claude (2017): *President Jean-Claude Juncker's State of the Union Address 2017*. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_17_3165 (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- MACRON, Emmanuel (2017): *Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique*. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- Origo (2014): *Már csak Orbán Viktor és David Cameron ellenzi Junckert*. 2014. 06. 24. Elérhető: www.origo.hu/itthon/20140624-jean-claude-juncker-megvalasztasa-korulvitak.html (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)

- PLENKOVIĆ, Andrej (2018): *Vita Európa jövőjéről Andrej Plenković horvát miniszterelnökkel*. Elérhető: www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2018-02-06-ITM-003_HU.html (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- STOLTON, Samuel – FORTUNA, Gerardo (2018): *Weber wins EPP Spitzenkandidat in landslide victory*. Elérhető: www.euractiv.com/section/eu-elections-2019/news/weber-wins-epp-spitzenkandidat-in-landslide-victory/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- TOPAN, Angelina (2002): The resignation of the Santer-Commission: the impact of 'trust' and 'reputation'. *European Integration Online Papers*, Vol. 6, No. 14. Elérhető: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2002-014.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- TUSK, Donald (2018): *Informal meeting of the 27 heads of state or government, 23 February 2018*. Elérhető: www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2018/02/23/ (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- VARADKAR, Leo (2018): *Vita Európa jövőjéről Leo Varadkarral, Írország miniszterelnökével*. Elérhető: www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2018-01-17-ITM-008_HU.html (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- VON DER LEYEN, Ursula (2019): *Opening Statement in the European Parliament Plenary Session by Ursula von der Leyen, Candidate for President of the European Commission*. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_19_4230 (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)
- WEBER, Manfred (2019): *The Power of WE, My Ideas*. *European People's Party*. Elérhető: https://weber.epp.eu/my_ideas?locale=en (A letöltés dátuma: 2020. 01. 12.)

